

Warszawa, 5 maja 2025 r.

Dr hab. Kamil Zajączkowski
Centrum Europejskie
Uniwersytet Warszawski

Recenzja

**osiągnięcia naukowego i aktywności naukowo-badawczej w związku
z wnioskiem doktora Tomasza Pawłuszko o uzyskanie stopnia doktora
habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki
o polityce i administracji**

Doktor Tomasz Pawłuszko jest absolwentem Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tytuł magistra uzyskał w 2010 r. na podstawie pracy pt.: *Teoria strategii a teoria stosunków międzynarodowych* (promotor – prof. dr hab. Barbara Krauz-Mozer). Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskał w 2014 r. na podstawie rozprawy pt.: *Ewolucja kategorii systemu międzynarodowego w nauce o stosunkach międzynarodowych* pod kierunkiem naukowym prof. dra hab. Ryszarda Zięby. Dr Tomasz Pawłuszko obecnie jest zatrudniony (od 1 X 2021 r.) jako adiunkt na Wydziale Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Opolskiego.

Dorobek dr. Tomasza Pawłuszko przygotowany do wniosku o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji zaprezentowany w *Autoreferacie* wyróżnia się pod względem kryterium ilościowym i jakościowym. Doktor Pawłuszko wskazał w *Autoreferacie* jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego monografię

pod tytułem *Pozycja Polski w systemie międzynarodowym*, Wydawnictwo Tetragon, Warszawa 2023, ss. 300, ISBN 978-83-66687-38-7. Poza tą monografią, wskazaną przez Habilitanta jako osiągnięcie naukowe podlegające ocenie i będące podstawą postępowania habilitacyjnego, należy zwrócić uwagę na pozostałą aktywność naukowo-badawczą oraz dorobek dydaktyczny i popularyzatorski, współpracę międzynarodową Habilitanta. Składają się na to m.in.:

- 2 monografie jedno-autorskie (w tym publikacja oparta na rozprawie doktorskiej);
- 2 redakcje naukowe monografii;
- 28 rozdziałów w monografiach naukowych (po uzyskaniu doktoratu) i 45 artykułów w czasopismach naukowych;
- 1 policy papers;
- 50. wystąpienia na konferencjach krajowych i zagranicznych.

Trzeba w tym kontekście jednoznacznie stwierdzić, że cały dorobek po doktoracie Habilitanta wyróżnia się spójnością i skoncentrowany jest przede wszystkim na problematyce pozycji państwa w systemie międzynarodowym i bezpieczeństwa międzynarodowego. Przedstawione rezultaty badań, sposób ich rozwiązania formułowany w monografii, będącej podstawą postępowania habilitacyjnego oraz pozostałych artykułach, rozdziałach dowodzą, że Habilitant ma bardzo dużą wiedzę we wskazanym zakresie oraz, co istotne, przedstawia innowacyjne rozwiązania problemu badawczego, przez co wnosi istotny wkład do rozwoju dyscypliny nauki o polityce i administracji.

Należy podkreślić spójność aktywności naukowej Habilitanta. Od początku swojej kariery naukowej przedmiotem zainteresowania Habilitanta była kwestia pozycji państwa w stosunkach międzynarodowych (tak w wymiarze politycznym, jak i ekonomicznym i społecznym). Na wyróżnienie zasługuje także fakt, że koncentracja na tej problematyce badawczej uwidacznia się nie tylko w publikacjach, ale również w projektach badawczych oraz stażach naukowych. Ponadto problematyka ta przejawia się w aktywności Habilitanta dotyczącej współpracy z otoczeniem społeczno-ekonomicznym i think-tankami, czego przykładem jest realizacja dwóch projektów finansowanych przez MSZ RP w ramach konkursu „Dyplomacja Publiczna”.

Przedstawione powyżej fakty dowodzą, że mamy więc do czynienia z przemyślaną i dobrze zaprojektowaną strategią badawczą Habilitanta, który konsekwentnie pogłębia i bada problematykę pozycji państwa w systemie międzynarodowym.

1. Ocena osiągnięcia naukowego Habilitanta

Zgodnie z wnioskiem doktora Tomasza Pawłuszko o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego osiągnięcie naukowe podlegające ocenie i będące podstawą tegoż postępowania stanowi monografia nt. *Pozycji Polski w systemie międzynarodowym*, Wydawnictwo Tetragon, Warszawa 2023, ss. 297, ISBN 978-83-66687-38-7.

Publikacja ta stanowi rzetelne pod względem naukowym opracowanie, ma charakter analityczno-problemowy. Przedstawiona przez dra Tomasza Pawłuszko monografia jest konsekwencją jego wieloletnich zainteresowań badawczych i realizowanych w tym kontekście badań dotyczących systemu międzynarodowego i pozycji Polski w owym systemie, a także polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski (szerzej regionu Europy Środkowej i Wschodniej). Jak sam Habilitant pisze recenzowana „książka jest owocem dekady prac nad różnymi aspektami polityki międzynarodowej” (s. 9). Osiągnięcie naukowe Habilitanta wyróżnia się oryginalnością nie tylko pod względem wyboru problemu badawczego, ale przede wszystkim sposobem objaśnienia tego problemu. Na pozytywną ocenę zasługuje zwłaszcza przedstawiony przez Habilitanta materiał empiryczny, bardzo bogaty i dobrze udokumentowany. Materiał ten dowodzi, że Autor ma dużą wiedzę w zakresie omawianej problematyki. Biorąc po uwagę powyższe kwestie można stwierdzić, że osiągnięcie naukowe przedstawione przez dra Pawłuszko wnosi istotny wkład do rozwoju dyscypliny nauki o polityce i administracji, a przedstawione w monografii założenia badawcze mają możliwości aplikacyjne w odniesieniu do innych, zbliżonych procesów.

Recenzja pracy habilitacyjnej ma przede wszystkim za zadanie odpowiedzieć na pytanie w jakim stopniu praca ma charakter oryginalny i w jakim zakresie stanowi ona wkład w rozwój dyscyplin nauki o polityce i administracji. Ocena osiągnięcia naukowego została dokonana na podstawie następujących kryteriów:

- przedstawionego przedmiotu badań i głównego celu naukowego;
- założeń badawczych, metodologicznych i teoretycznych;
- charakteru i struktury rozprawy;
- sposobu rozwiązania problemu badawczego (plan badawczy, teorie, metody badawcze);
- potencjału aplikacyjnego zastosowanego modelu;
- prezentacji efektów badań.

Temat monografii i przedmiot jej badań, na co Habilitant wskazuje we *Wstępie* na stronie 7., został jasno określony i sformułowany. To „wykorzystanie dorobku naukowego badań nad stosunkami międzynarodowymi do analizy pozycji międzynarodowej Polski” (s. 7). Pod względem zakresu przedmiotowego problematyka nie budzi wątpliwości. Zagadnienie to należy rozpatrywać w sferze analizy polityki zagranicznej państwa oraz państwa jako

aktora/podmiotu w stosunkach międzynarodowych. Tak też czyni Autor. Jednocześnie Autor wyjaśnia czym jest dla niego system międzynarodowy, zauważając, że „termin ten towarzyszy mi do dzisiaj i znajduje się w tytule niniejszej publikacji” (s. 9). W *Zakończeniu* raz jeszcze powtarza na czym polega jego zdaniem istota systemu międzynarodowego (co uczynił także we *Wstępie*): „Pisząc pracę o pozycji Polski w owym systemie (międzynarodowym – od recenzenta), autor miał na myśli przede wszystkim usytuowanie całokształtu dorobku materialnego i niematerialnego, wytworzonego w ramach państwa polskiego pośród kilkudziesięciu zjawisk i procesów historycznych, obserwowanych w badaniach naukowych w ramach szeroko pojętych stosunków międzynarodowych” (s. 268).

Poza ww. ujęciem ewolucji Polski w systemie międzynarodowym na wyróżnienie zasługuje również fakt innego, szerszego i bardziej problemowego, niż zazwyczaj, przedstawienia założeń teoretycznych. Jak sam bowiem zauważa Habilitant „pewną nowością była próba nie podręcznikowego przedstawienia wybranych pojęć (...)” (s. 268). Trzeba przyznać, że to się Autorowi udaje, choć zadanie to nie było łatwe i proste. Wymagało od Autora pogłębionej i szerokiej wiedzy z zakresu teorii SM. Dalej Autor kontynuuje: „Pojęciom takim jak potęga, peryferie czy hegemonia poświęcone już całe tomy. Nas interesowało ich konkretne rozumienie w obrębie wybranej tradycji badawczej” (s. 268). Habilitant skrupulatnie więc skupia się w pierwszej kolejności na głównych koncepcjach wypracowanych w badaniach nad polityką międzynarodową. Celem tej inicjatywy jest „opracowanie autorskiego kanonu kluczowych pojęć związanych z tym tematem” (s. 16; vide: s. 7). To arcyważne i kluczowe zadanie dla całego procesu badawczego i sposobu rozwiązania tego problemu badawczego przez Autora. Bowiem to z tego punktu widzenia i z tej perspektywy Autor wyprowadza cały swój wywód dotyczący pozycji Polski w świecie. Na podstawie omówionych w rozdziale I. pojęć i teorii Autor ukazuje ewolucję Polski w systemie międzynarodowym.

Tym samym o oryginalności badań świadczy wybór przedmiotu badań, a zwłaszcza jego holistyczne ujęcie oraz zastosowana przez Autora autorska siatka pojęć terminów odnoszących się do SM i jej praktyczne wykorzystanie do zrozumienia i wyjaśnienia pozycji Polski w systemie międzynarodowym (s. 268). W ostatnich latach coraz więcej badaczy podejmuje zagadnienie pozycji Polski w świecie (o części z nich Autor wspomina na stronie 13.). Najczęściej jest to analiza w kontekście bezpieczeństwa europejskiego i stosunków transatlantyckich, gospodarki europejskiej (rzadziej światowej). Często mają one także fragmentaryczny i deskryptywny charakter i koncentrują się na omówieniu relacji politycznych lub gospodarczych czy ukazują jedynie implikacje w sferze bezpieczeństwa. Mamy także opracowania poświęcone wybranym aspektom teorii SM

i polskiej polityki zagranicznej. Większość publikacji nie ma tak całościowego podejścia do problematyki jak recenzowana publikacja, a przede wszystkim nie analizuje pozycji Polski w tak szerokim przedmiotowo zakresie (uwzględnia zarówno aspekty polityczne, ekonomiczne, jak i kulturowe/tożsamościowe) i czasowo okresie (od XVI wieku po czasy współczesne). Tak całościowo i holistycznie przedstawiony przedmiot badań decyduje o oryginalności pracy.

O oryginalności i wyjątkowości recenzowanej książki świadczy również zastosowanie przez Autora dwóch podejść. **Mianowicie są to: perspektywa teoretycznego pragmatyzmu („inspirowana współczesnymi propozycjami Richarda Rorty'ego” (s. 7)) oraz koncepcja analitycznego eklektyzmu** (zaproponowana przez Rudrę Sila i Petera Katzensteina). Trzeba przyznać, że Autor bardzo konsekwentnie, można rzec z dużą determinacją stosuje się w swojej pracy do tych podejść. Stanowią one swoiste DNA pracy Autora. Sam bowiem zauważa, że „trzyczęściowa struktura niniejszej książki ma na celu odzwierciedlać” (s. 7 i zob. także s. 272) trójpodział wynikający z analitycznego eklektyzmu. Oznacza on bowiem powiązanie teorii, problemów realnego świata oraz praktycznych badań własnych. Należy przyznać, że Autor był wierny tym zasadom pisząc tę książkę. Drugą zasadą był pragmatyzm. Autor już we *Wstępie* zauważa: „tłem filozoficznym dla tej pracy pozostaje (...) pragmatyzm” (s. 8). Uzasadniając korzystanie z tego podejścia pisze, m.in.: „Jeśli zatem jakaś koncepcja nie pozwala nam zadowalająco wyjaśnić danego problemu badawczego, wówczas poszukujemy innej. Także dlatego w niniejszej książce postaramy się wykorzystać dorobek teorii SM do stworzenia możliwie praktycznej w dalszym użyciu siatki pojęć do analizy polityki państwa i jego pozycji międzynarodowej” (s. 8). Autor wciela te idee w swojej pracy. Ba, podkreśla przy każdej okazji istotę i rolę pragmatyzmu w realizacji swojego projektu badawczego (książki) (vide: „opracowanie konkretnych wniosków jest zależne od zgromadzonej w toku badań wiedzy, co odpowiada postulatowi pragmatyzmu” (s. 9); „dlaczego zatem wybrano ujęcie pragmatyczne?” (s. 11), „niniejsza książka jest próbą pragmatycznego ujęcia pozycji Polski...(...)” (s. 12). Wydaje się, i to jest uwaga do Autora, że czasami zbyt mocno akcentuje ów pragmatyzm. Podkreślając ten „przymiotnik” nie tylko we *Wstępie* (co w pewnym stopniu jest zrozumiałe), ale w całej pracy.

Reasumując tę część recenzji, to wieloaspektowe ujęcie problematyki decyduje o oryginalności tematu i jego znaczeniu poznawczym. Autor próbuje dokonać w pracy rekonstrukcji i istoty pozycji Polski z perspektywy teorii SM – „sam dorobek teoretyków zostanie (...) zsyntetyzowany i poddany krytycznej ocenie pod kątem jego użyteczności w wyjaśnianiu problemu, który został sformułowany” (s. 8). Jednocześnie przedmiotem tej książki jest ujęcie „pozycji Polski w stosunkach międzynarodowych, których ramy

wyznaczają parametry i wartości systemu międzynarodowego danej epoki” (s. 12). Takie ujęcie tematu pozwala na głębsze jego poznanie, uwypukleniu jego złożoności i wielowymiarowości.

Jednocześnie recenzowana praca wypełnia znaczącą lukę w badaniach nad pozycją Polski w SM. Jak już wyżej zauważyłem choć coraz więcej jest opracowań na ten temat to wciąż nie mają one charakteru holistycznego. Sam Autor tak wspomina tę kwestię w swojej książce: „(...) pozycji Polski nie badano dotąd w sposób systematyczny (co wzmocniło pogląd autora o potrzebie wydania niniejszej książki) (s. 234). Habilitant rozwija też kwestię luki badawczej w tym zakresie w *Autoreferacie*.

Tak zdefiniowanemu przedmiotowi badań odpowiada w pełni cel przedstawiony we *Wstępie* monografii. Autor, pisząc o celu pracy, wskazuje, że jest nim odpowiedź na pytanie: „jaka jest pozycja międzynarodowa Polski i w jaki sposób wyjaśnienie tej kwestii jest możliwe na gruncie teorii stosunków międzynarodowych” (s. 8). Jednocześnie zauważa i niejako robi słuszne zastrzeżenie odnośnie swojej pracy, że „nie można oczekiwać, że poznamy „ostateczną prawdę” o polityce i pozycji międzynarodowej Polski czy „państwa w ogóle”. Być może jednak uda się stworzyć praktyczny język pojęciowy, który pozwoli wyjaśnić te zagadnienia na bieżąco, w różnych okresach i dla różnych państw” (s. 9).

Wyda się, że dla klarowności wywodu należałoby na początku zidentyfikować i wskazać enumeratywnie jednoznacznie przesłanki wyboru i znaczenia tego problemu badawczego, po czym w dalszej części omówić szerzej każdą z tych przesłanek. Uwagi te nie pomniejszają jednak faktu, że w przypadku tej monografii mamy do czynienia ze spójnością między przedstawionym problemem badawczym i celem badawczym publikacji oraz uzasadnieniem wyboru problematyki badawczej.

Problem badawczy pracy jest dobrze skonstruowany. To jak już było wspomniane to ukazanie pozycji Polski w systemie międzynarodowym. Z tym problemem w pełni korespondują zarówno struktura pracy, jak następnie cel badawczy. Jednocześnie - co także należy pozytywnie ocenić - biorąc pod uwagę powyższy problem badawczy, Habilitant w swojej pracy próbuje zidentyfikować i ukazać relacje przyczynowo-skutkowe między pozycją Polski w systemie międzynarodowym a kształtem rozwoju badań nad stosunkami międzynarodowymi. Mamy więc do czynienia ze spójnością założeń metodologicznych przedstawionych we *Wstępie* i rozdziale I. oraz strukturą pracy, a także sposobem rozwiązania problemu badawczego.

Wskazane przez Habilitanta postępowanie analityczne (s. 133-138) pozwala w pełni zbadać rolę i znaczenie Polski w systemie międzynarodowym na przestrzeni wieków w sposób wszechstronny, tj. od kwestii teoretycznych po praktykę polityczną. Warto też

odnotować, że główna problem badawczy pracy jest odpowiednio powiązany z celem pracy i postępowaniem analitycznym. Świadczy to o tym, że Autor od samego początku panował nad całą konstrukcją publikacji.

Istotnym założeniem badawczym Autora było podkreślenie przez niego faktu, że bada on państwo średnie. Sam Autor tak to wyjaśnia: „Dlaczego celowo podkreślam określenie „państwo średnie”? Większość teorii stosunków międzynarodowych przez dekady zajmowała się mocarstwami, czyli państwami dominującymi w systemie międzynarodowym. (...) Tymczasem większość państw i innych organizacji politycznych na świecie wcale nie jest mocarstwami” (s. 16). Tym samym Autor wyjaśnia: „Ważną częścią książki było przyjęcie założenia, że Polska była i jest państwem średnim. Taki jest też współczesny status tego państwa i przemierzenie drogi do jego powstania było ważnym sposobem uznania ciągłości jego kultury, rytuałów, mitów, strategii i doktryn politycznych” (s. 269). Autor zauważa jednocześnie: „Użycie zaś tych pojęć (związanych z teoriami SM – od KZ) do analizy pozycji państwa niebędącego mocarstwem jest próbą nadania im nowej funkcji, a niekiedy i znaczenia” (s. 208). Wskazuje także pewną słabość z tym związaną (ma więc świadomość pewnej ułomności tego zabiegu): „W wielu sytuacjach autor odczuwał jednak brak adekwatnych kategorii pojęciowych niezbędnych do wyjaśnienia zagadnień prawnych i ekonomicznych. Jest to pokłosie faktu, że większość terminologii w badaniach stosunków międzynarodowych powstała do opisu polityki mocarstw wobec „innych” państw i terytoriów” (s. 269-270).

Ważnym, wręcz kluczowym założeniem metodologicznym zastosowanym przez Autora było oparcie swoich badań na szkole systemowej. Już we *Wstępie*, o czym wspomniałem, Autor wyjaśniał krótko swoje przywiązanie do terminu „system międzynarodowy”. Na stronach 133-137 przedstawia w sposób kompleksowy istotę tego terminu w kontekście swoich badań. Piszac m.in.: że system międzynarodowy „jest najszerszym poziomem analizy” (s. 133). Dalej Autor wyjaśnia na czym polega pozycja państwa w systemie międzynarodowym, co odzwierciedla następnie w kolejnych częściach swojej pracy. Jego zdaniem to „synteza potencjałów państwa w poszczególnych dziedzinach stosunków międzynarodowych. Należą do nich zdefiniowane przez B. Buzana sektory: polityczny, ekonomiczny, militarny, społeczny, ekologiczny. W ramach tych sektorów państwa osiągają rozmaite cele takie jak suwerenność, przetrwanie (bezpieczeństwo) czy dobrobyt” (s. 135). Jednocześnie Autor zauważa, że „próba opisanie pozycji państwa w systemie międzynarodowym musi odwoływać się również do przeszłości i przyszłości. Polska w przeszłości pełniła rozmaite role jako państwo (różne ustroje) i jako element europejskiej społeczności międzynarodowej czy szerzej: systemu międzynarodowego.

Wszystkie te stulecia doświadczeń wykształciły swoiste struktury materialne i niematerialne (...)” (s. 137).

To holistyczne (systemowe) ujęcie pozycji Polski w systemie międzynarodowym, jak już wspomniałem, stanowi o wyjątkowości recenzowanej publikacji.

Przedstawiony w pracy przegląd literatury i jej związek z niniejszą książką należy uznać za imponujący. Przytoczone przez Autora publikacje i zwłaszcza jej omówienie w rozdziałach I i II świadczą o dużej wiedzy Autora, doskonałym Jego rozeznaniu w literaturze, i tej polskiej i światowej. Zakres tematyczny przytoczonych publikacji doskonale oddaje charakter recenzowanej publikacji, a więc jej multidyscyplinarność. Autor dokonując przeglądu literatury w rozdziale I i II, jednocześnie zidentyfikował główne problemy poruszane przez badaczy i ich kategoryzację w kontekście realizowanego problemu badawczego. Taki zabieg uznać należy za trafny. Na tej podstawie Autor wnioskuje czym charakteryzuje się i wyróżnia na tym tle jego publikacja. W tym kontekście Autor już na początku swojej książki pisze, że „istnieje niewiele prac naukowych, które porządkują debatę naukową wedle wyjaśnień konkretnych zjawisk traktowanych jako problemy badawcze” (s. 18). Do jednych z nich Autor zalicza pracę Józefa Kukułki (*Teoria stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2000), który przyjął w ocenie teorii kryterium problemowe („zamiast dokonywania dziesiątek rozróżnień pośród różnych rodzajów” (s. 18) teorii. Jak zauważa Habilitant jego książka „jest próbą poszerzenia i rozwinięcia koncepcji Józefa Kukułki” (s. 19). **Autor swoje badania oparł na analizie i krytyce źródeł** zastałych w postaci literatury przedmiotu. W tym kontekście na wyróżnienie należy świadoma strategia badawcza. Habilitant skorzystał, za co należy go pochwalić, z jakościowej analizy treści. Analiza ww. źródeł, zwłaszcza w rozdziałach I. i II. stanowi o unikatowości tej pracy.

Autor ze względu na specyfikę przedmiotu badań korzystał w pracy z różnych teorii stosunków międzynarodowych. Autor wskazuje na użyteczność wielu teorii ponieważ tylko taki sposób pozwala na ukazanie istoty ewolucji pozycji Polski w systemie międzynarodowym. Ze względu na specyfikę problemu badawczego bez odwołania się do kilku teorii nie sposób badać adekwatnie pozycji Polski w systemie międzynarodowym w tak całościowy sposób. Sam zaznacza, że „nie wykorzystujemy jednej teorii stosunków międzynarodowych, ale kilkadziesiąt pojęć z całej tradycji badawczej wytworzonej w wielu teoriach” (s. 224). Jednocześnie Autor wskazuje, że „za drogowskaz, pozwalający nie zbacać z kursu, posłużyło zestawienie B.Buzana (już wcześniej wspomniane w niniejszej recenzji – od KZ) o pięciu wymiarach/sektorach stosunków międzynarodowych, uzupełnione przez kategorię ról międzynarodowych państwa przedstawioną przez Kaleviego Holstiego” (s. 269).

Pytania badawcze są jasne i precyzyjne. Choć we *Wstępie* postawione jest tylko jedno pytanie: „jaka jest pozycja międzynarodowa Polski w jaki sposób wyjaśnienia tej kwestii jest możliwe na gruncie teorii stosunków międzynarodowych?” (s. 8). Autor wyjaśnia jednak od razu, że „szczegółowych pytań jest o wiele więcej” (s. 8). Są one m.in. stawiane na stronie 140. „Zgodnie z metodyką teorii ugruntowanej stawiane hipotezy były wypracowywane, weryfikowane i uzupełniane w trakcie kolejnych etapów badań” (s. 9). Wydaje się jednak, że dla przejrzystości wywodu dobrze by było gdyby główne pytania badawcze i hipotezy były przedstawione we *Wstępie*. Habilitant ma tendencje do powtarzania pewnych kwestii, także dotyczących założeń opisanych w rozdziale 1 oraz we *Wstępie*. Uniknięcie tego faktu pozwoliłoby bardziej zdynamizować tekst.

Powyższe uwagi nie wpływają jednak na wysoką ocenę pracy. Reasumując, Habilitant trafnie i klarownie przedstawił problem badawczy, cel, stan badań, zidentyfikował lukę badawczą, następnie sformułował założenia badawcze, metodologiczne i teoretyczne. Pod względem merytorycznym przedstawione założenia pracy nie budzą wątpliwości. Wskazują one, co chce badać i dlaczego Habilitant.

Plan i układ pracy jest spójny i logiczny, rozwijający autorską narrację. Praca podzielona jest na 3 rozdziały. Poszczególne rozdziały z jednej strony są ściśle ze sobą powiązane, z drugiej odnoszą się do postawionych przez Autora pytań badawczych. Kolejność rozdziałów jest prawidłowa. Tytuły poszczególnych podrozdziałów są czytelne i dobrze nazwane. Oddają istotę pracy i omawianego problemu. Tym samym plan pracy i konstrukcja pracy jest dobrze przemyślana. Nie ma miejsca na przypadek. Recenzowana rozprawa habilitacyjna kwalifikuje się jako deskryptywno-analityczna. Każdy z rozdziałów zaczyna się *Wprowadzeniem* i zakończony jest podsumowaniem. To zabieg pożyteczny, pozwalający na spójny wywód. Reasumując, przyjęta struktura pracy jest logiczną konsekwencją i funkcją przyjętych wcześniej założeń badawczych.

Spójność ta przesądza o pozytywnej ocenie kolejnego kryterium przy ocenie przedstawionej przez Habilitanta monografii, tzn. sposobu rozwiązywania problemu badawczego. Należy stwierdzić, iż jest on logiczny, przeprowadzony w sposób prawidłowy. Na wyróżnienie zasługuje zwłaszcza warstwa analityczna, czego dowody znajdują się w dobrze udokumentowanych tezach i argumentach w pracy. Jednocześnie wcześniejsze publikacje Habilitanta, a także co godne zaznaczenia badania własne (rozdział III recenzowanej publikacji) miały wpływ na rzetelne i solidne zrekonstruowanie przez Habilitanta pozycji Polski w systemie międzynarodowym. Publikacja w sposób jednoznaczny potwierdza wiedzę Habilitanta na temat wybranej przez siebie problematyki, którą bada. Przedstawiona do oceny jako osiągnięcie naukowe monografia wykazuje się rzetelnością

metodologiczną i teoretyczną. Trzeba wskazać, że Habilitant opiera się w swojej analizie przede wszystkim na badaniach jakościowych (m.in. analiza dokumentów, studia przypadku, analiza systemowa, czynnikowa) i co bardzo cenne - badaniach empirycznych (własnych, sam Autor nazwał je „wiedzą wywołaną, tj. wywiady ze specjalistami zajmującymi się pozycją międzynarodową Polski” (s. 9)). Ponadto przedstawione wnioski i rezultaty badań mają charakter oryginalny i mają znaczący wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji. Uzyskujemy wszechstronną, kompleksową analizę dotyczącą pozycji Polski w systemie międzynarodowym.

Habilitant dokonał w rozdziale I. omówienia w ujęciu syntetycznym teorii SM, głównych jej założeń. Wskazano „na główne koncepcje, ich autorów oraz wykorzystanie w praktyce badawczej” (s. 268). Przy omawianiu ww. teorii SM Autorowi udało się także, co wpływa pozytywnie na ocenę recenzowanej monografii, przedstawić stan badań nad stosunkami międzynarodowymi. „Dokonując analizy kilkudziesięciu lat debaty akademickiej na temat terminologii stosunków międzynarodowych, wskazano również na kondycję tej dziedziny wiedzy i możliwe sposoby jej poprawy” (s. 269). Rozdział I. jest rzetelną, opartą o literaturę przedmiotu, identyfikacją najważniejszych pojęć z zakresu SM. Autorowi udało się z całą pewnością stworzyć „efektywną matrycę pojęć z dziedziny stosunków międzynarodowych do zbadania pozycji Polski w systemie międzynarodowym zarówno w przeszłości, jak i współcześnie” (s. 137). Trzeba także w tym kontekście pozytywnie ocenić umiejętność syntezy i przedstawienie w sposób klarowny tych kwestii. Jeśli chodzi o uwagi, to wydaje się, że zbyt pobieżnie Autor potraktował teorie integracji europejskiej.

Część II recenzowanej publikacji to imponujący opis pozycji Polski w stosunkach międzynarodowych od okresu nowożytnego (XVI-XVIII wiek) do czasów współczesnych. Autor wykazał się znajomością historii Polski, tak w wymiarze społecznym, politycznym jak ekonomicznym. Jednocześnie „wykorzystanie ujednoliconych kategorii pojęciowych dla opisu i zestawienia sytuacji Polski na przestrzeni kilku epok wydawało się jedyną sensowną strategią, aby umożliwić prześledzenie rozmaitych zmian, jakim podlegało to państwo” (s. 269). Część III książki ma charakter innowacyjny. To udana bardzo próba skonfrontowania „zabranych danych i ustaleń teoretycznych z praktykami i analitykami stosunków międzynarodowych” (s. 271).

Na szczególne wyróżnienie zasługuje użyty przez Habilitanta autorski sposób postępowania analitycznego oraz jego konsekwentne zastosowanie w całej recenzowanej publikacji. Jednocześnie świadomy sposób przedstawiania tego procesu badawczego dowodzi nie tylko znajomości problematyki badawczej, ale także umiejętności badawczych Habilitanta, przede wszystkim przemyślanej strategii badawczej.

Wartością dodaną pracy są liczne tabele i zestawienia. Pozwalają one „na porządkowanie kluczowych elementów systemów międzynarodowych, w jakich funkcjonowała polska państwowość” (s. 269). Autor w sposób logiczny, klarowny i jednoznaczny dokonuje prezentacji wyników badań. Dowodzą one umiejętności badawczych Habilitanta, zwłaszcza próby uogólnienie i generalizacji (czego najlepszym odzwierciedleniem są wskazane już tabele i zestawienia). Przedstawione w rozdziale II. i III. rozprawy, na podstawie badań empirycznych, wyniki i tezy logicznie nawiązują do przyjętych założeń badawczych.

Recenzowana praca została napisana w sposób komunikatywny i poprawny pod względem językowym. Pewne zastrzeżenia związane są z występującymi w niektórych miejscach pracy sformułowaniami lub błędami językowymi/technicznymi.

Jakość badań i kompetencje metodologiczne Habilitanta potwierdza także **kryterium** oceny głównego osiągnięcia, czyli **potencjał aplikacyjny zastosowanych teorii i studium przypadku**. W tym kontekście trzeba podkreślić potencjał aplikacyjny autorskiego podejścia Habilitanta do zastosowanych podejść teoretycznych w badaniu zagranicznej polityki kulturalnej. Przedstawione przez Habilitanta rezultaty są istotną przesłanką do realizacji w pełni rzetelnych pod względem metodologicznym i teoretycznym kolejnych etapów badań. Warto byłoby w tym kontekście poruszyć tę kwestię w *Zakończeniu*.

Dokonując oceny głównego osiągnięcia należy także wziąć pod uwagę kolejne (ostatnie) kryterium, gdzie Habilitant prezentowała swoje badania. Pod tym względem należy wysoko ocenić dorobek Habilitanta. Realizowane przez Habilitanta badania były poddawane weryfikacji w trakcie przede wszystkim na licznych krajowych konferencjach (w przyszłości Habilitant powinien jednak pomyśleć o większej aktywności konferencyjnej poza Polską).

Podsumowując, zgodnie z ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, ten fragment oceny osiągnięcia naukowego dr. Tomasza Pawłuszko, w mojej opinii, stanowi **istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji**.

2. Ocena pozostałej aktywności naukowo-badawczej oraz dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitanta

Podstawą oceny w drugiej części oceny są przede wszystkim kryteria wymienione w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Część z nich została już uwzględniona przy ocenie głównego osiągnięcia Habilitanta w pierwszej części.

Dr Tomasz Pawłuszko wymienił w swoim *Autoreferacie* ponad 75 publikacji, niewchodzących w skład osiągnięcia naukowego. Publikacje te dotyczyły obszarów badawczych, które w swoich badaniach Habilitant rozwija, tj.

a) badania nad pozycją państw w systemie międzynarodowym (na przykładzie państw Europy Północnej i Europy Środkowo-Wschodniej);

b) badania nad problematyką bezpieczeństwa międzynarodowego.

Publikował głównie w języku polskim, ale także odnajdujemy publikacje w języku angielskim. Należy podkreślić, że ww. badania mają charakter uzupełniający do głównego osiągnięcia Habilitanta. Sam zauważa on w *Autoreferacie*, że „powiązanie badań nad polityką w regionie Europy Środkowo-Wschodniej z zagadnieniami bezpieczeństwa doprowadziły mnie do konkretyzacji moich nowych celów badawczych. Pozyskanie wiedzy na temat relacji centro-pereferyjnych skłoniło mnie do analizy pozycji państw w systemie międzynarodowym, a następnie podjęcia tego tematu na przykładzie Polski” (s. 8 *Autoreferat*). Tę ciągłość zainteresowań badawczych Habilitanta należy uznać za istotny jego walor, jest dowodem konsekwentnie pogłębianej swojej wiedzy. Warto odnotować także, że Habilitant w latach 2021-2024 współtworzył słowniki i antologie poświęcone problematyce polityki międzynarodowej.

Jednym z kryteriów jest udział w grantach krajowych i międzynarodowych. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na udział Habilitanta w prowadzeniu zespołów badawczych w Akademii Wojsk Lądowych (dokładnie opisał to Habilitant na stronie 28 *Autoreferatu*). Był też, co godne zaznaczenia, głównym wykonawcą dwóch grantów MSZ RP (w ramach konkursu „Dyplomacja Publiczna”). Zwłaszcza te projekty MSZ w istotny sposób wpłynęły na jakość przedłożonej do oceny monografii stanowiącej osiągnięcie naukowe.

Należy pozytywnie ocenić udział i aktywność Habilitanta w konferencjach krajowych i (rzadziej) międzynarodowych (50. wystąpień po uzyskaniu tytułu doktora). Tematy wystąpień wiązały się w dużej mierze z tematem głównego osiągnięcia naukowego i dotyczyły m.in. polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski, problemów centrum-peryferie w SM, bezpieczeństwa międzynarodowego (m.in. NATO) i europejskiego, wybranych problemów teorii SM, pozycji państwa w systemie międzynarodowym w stosunkach międzynarodowych. Na konferencjach prezentował swoje wyniki w języku polskim, angielskim. Habilitant może także się wykazać udziałem w kilku komitetach organizacyjnych konferencji naukowych.

Habilitant wykazał również swój udział oraz członkostwo w sieciach badawczych i towarzystwach naukowych, m.in.: w Polskim Towarzystwie Nauk Politycznych czy Stowarzyszeniu Studiów Strategicznych oraz Polskim Towarzystwie Studiów

Międzynarodowych. Warto też odnotować, że dr Pawłuszko jest członkiem redakcji dwóch czasopism naukowych: „The Copernicus Journal of Political Studies” i „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”. Odbił też kilka staży zagranicznych, pobyty krótkotrwałe – choć tutaj podobnie jak z aktywnością konferencyjną poza Polską Habilitanta w przyszłości należy zintensyfikować ten rodzaj aktywności.

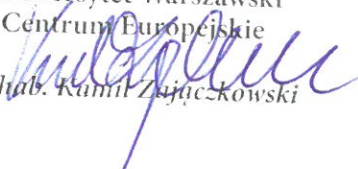
Bardzo wysoko należy także ocenić dorobek dydaktyczny Habilitanta. Tematyka prowadzonych przez niego zajęć w pełni koresponduje z profilem badawczym. Większość zajęć obejmuje cztery obszary tematyczne: polityka zagraniczna państw; bezpieczeństwo międzynarodowe, teorie polityki i SM. Na wyróżnienie zasługuje także przygotowanie przez Habilitanta pomocy dydaktycznych, m.in. w postaci skryptu pt. *Wstęp do metodologii badań politologicznych* oraz artykułu pt. *Debata wokół dydaktyki stosunków międzynarodowych*. Był on także zaangażowany w realizację zajęć na nowych kierunkach anglojęzycznych na UJK i UO.

Należy podkreślić i wyróżnić, że dr Pawłuszko nie tylko wykazuje się dużą aktywnością naukowo-badawczą i dydaktyczną, ale także bardzo dużym zaangażowaniem i działalnością organizatorską oraz popularyzacją nauki. Na wyróżnienie zasługuje także współpraca Habilitanta z otoczeniem społeczno-gospodarczym i think-tankami związanym z problematyką.

Podsumowując tę część oceny aktywności naukowo-badawczej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracę międzynarodową należy ją bardzo wysoko ocenić. Tym samym w mojej opinii spełnia Habilitant kryteria ministerialne stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

3. Konkluzja

Po zapoznaniu się z przedstawionym przez dr. Tomasza Pawłuszko osiągnięciem naukowym, które stanowi monografia, jak również z pozostałym dorobkiem naukowo-badawczym, dydaktycznym i popularyzatorskim oraz w zakresie współpracy międzynarodowej **stwierdzam, że spełnia on wymóg posiadania osiągnięć naukowych uzyskanych po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji. Tym samym opowiadam się za nadaniem doktorowi Tomaszowi Pawłuszko stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.**

DYREKTOR
Uniwersytet Warszawski
Centrum Europejskie

dr hab. Kamil Zajączkowski

